

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE

1437

Na temelju članka 1. stavka 2. i članka 31. stavka 2. Zakona o Vladi Republike Hrvatske (»Narodne novine«, br. 150/2011 i 119/2014), Vlada Republike Hrvatske je na sjednici održanoj 2. srpnja 2015. godine donijela

ODLUKU

O DONOŠENJU NACIONALNE STRATEGIJE RAZVOJA SUSTAVA PODRŠKE ŽRTVAMA I SVJEDOCIMA U REPUBLICI HRVATSKOJ ZA RAZDOBLJE OD 2016. DO 2020. GODINE

I.

Donosi se Nacionalna strategija razvoja sustava podrške žrtvama i svjedocima u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2016. do 2020. godine, koja je sastavni dio ove Odluke.

II.

Zadužuje se Ministarstvo pravosuđa da o ovoj Odluci, na odgovarajući način, izvijesti nadležna tijela i nositelje provedbe mjera i aktivnosti iz Nacionalne strategije iz točke I. ove Odluke.

III.

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja, a objavit će se u »Narodnim novinama«.

Klasa: 022-03/15-07/228

Urbroj 50301-09/06-15-3

Zagreb, 2. srpnja 2015.

Predsjednik
Zoran Milanović, v. r.

NACIONALNA STRATEGIJA RAZVOJA SUSTAVA PODRŠKE ŽRTVAMA I SVJEDOCIMA U REPUBLICI HRVATSKOJ ZA RAZDOBLJE OD 2016. DO 2020. GODINE

I. UVOD

Kažnjiva djela, osim što predstavljaju takva društveno neprihvatljiva ponašanja za koja je propisana kazneno-pravna prisila odnosno sankcija, u svojoj osnovi predstavljaju i povredu pojedinačnih prava, u prvom redu žrtava.

U početnim civilizacijskim razdobljima je procesuiranje i sankcioniranje počinitelja bilo prepušteno žrtvi ili njoj bliskim osobama i svedeno na osvetu za učinjeno zlo. Razvojem države i njezinih institucija pojedinačnu reakciju na nedjelo zamjenjuje procesuiranje i kažnjavanje počinitelja sa razine zajednice ili države i država preuzima prerogativ progona i kažnjavanja bez obzira na volju žrtve. Protupravna kažnjiva ponašanja propisana su kao djela protiv države dok s druge strane privatni progon počinitelja postaje društveno neprihvatljiv i protupravan. Svrha provođenja postupka protiv počinitelja kažnjivog djela kreće od pravedne odmazde, preko relativne teorije

kažnjavanja koja opravdanje kazne vide u svrzi koja se njome želi postići, do teorije generalne (opće) prevencije koja kao svrhu postupka i kazne ističe djelovanje na sve da ne čine kaznena djela i teorije specijalne (individualne) prevencije sa utjecajem na počinitelja kažnjivog djela da u budućnosti ne čini takva djela.

Suvremeni međunarodni pravni pristup kaznenom progonu počinitelja širi se s postupka koji predstavlja izraz skrbi države za uspostavu javnopravnog poretka na mehanizam koji će omogućiti i uspostavu narušenih prava oštećenog pojedinca. U razvoju prava žrtava u posljednjih nekoliko desetljeća raste svijest o potrebi intenzivnije zaštite žrtava. Žrtva više nije samo izvor saznanja u postupku već postaje procesni subjekt sa izražajnijim pravima.

Zajedničke vrijednosti utvrđene Poveljom Europske unije temelje se na načelima demokracije i vladavine prava s postavljanjem pojedinca u središte svog djelovanja. Program Europske komisije u području pravosuđa i unutarnjih poslova za razdoblje 2010. – 2014., nazvan Stockholmski program, usmjerava se na poboljšanja u području zakonodavstva i praktičnih mjera potpore za zaštitu svih žrtava u svrhu promicanja njihovih prava, zaštite i poticanja integracije uz olakšanje svakodnevnog života. Na tom tragu je i Okvirna odluka Vijeća 2001/220/PUP od 15. ožujka 2001. godine o položaju žrtava u kaznenom postupku zamijenjena Direktivom 2012/29/EU Europskog parlamenta i Vijeća o uspostavi minimalnih standarda prava, podrške i zaštite žrtava kaznenih djela (u daljnjem tekstu: Direktiva) koja je stupila je na snagu 14. studenoga 2012. godine sa ciljem da se odredbe prethodne Okvirne odluke revidiraju, dopune i prošire radi utvrđivanja minimalnih pravila u odnosu na prava žrtava kaznenih djela (dok države članice mogu proširiti prava određena u Direktivi kako bi pružile višu razinu zaštite). Direktiva promiče pravo na dostojanstvo, život, tjelesnu, umnu i psihičku nepovredivost, slobodu i sigurnost, pravo na poštivanje privatnog i obiteljskog života, pravo vlasništva, načelo nediskriminacije, načelo ravnopravnosti žena i muškaraca, prava djeteta, starijih osoba i osoba s invalidnošću, te pravo na pravično suđenje.

Preuzimanjem pravne stečevine i svojim članstvom u Europskoj uniji Republika Hrvatska slijedi pravila i prava koje Direktiva ističe, i to pravo žrtve na informacije od prvog kontakta s nadležnim tijelom, pristup službama za podršku, obvezu provođenja individualne procjene žrtava radi utvrđivanja posebnih potreba zaštite te osiguranje zaštite žrtava s posebnim potrebama zaštite, koordinaciju službi i edukaciju djelatnika koji dolaze u kontakt sa žrtvama.

U Republici Hrvatskoj su prava žrtava i svjedoka te pravila postupanja u odnosu na njih prvenstveno regulirana u temeljnim kaznenim zakonima (Kaznenom zakonu i Zakonu o kaznenom postupku) kao i u ostalim posebnim zakonima i podzakonskim propisima, posebice protokolima o postupanju, u okviru kojih djeluju stručnjaci te stručni i operativni timovi iz sustava policije, socijalne skrbi, zdravlja kao i državnog odvjetništva, a pri županijskim sudovima djeluju odjeli za podršku žrtvama i svjedocima pružajući informacije, praktičnu pomoć i emocionalnu podršku žrtvama i svjedocima. Povjerenstvo za novčane naknade žrtvama kaznenih djela odlučuje o ostvarivanju pojedinačnih prava na temelju Zakona o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela. Razvoj i koordinacija sustava za podršku žrtvama i svjedocima u nadležnosti je Samostalne službe za podršku žrtvama i svjedocima, pri Ministarstvu pravosuđa.

Nacionalna strategija razvoja sustava podrške žrtvama i svjedocima u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2016. do 2020. godine izrađena u suradnji Ministarstva pravosuđa, Ministarstva unutarnjih poslova, Ministarstva branitelja, Ministarstva socijalne politike i mladih, Ministarstva zdravlja, Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske, Državnog odvjetništva Republike Hrvatske, predstavnika nevladinog sektora i drugih stručnjaka uvažavajući dosadašnja postignuća u ovom području daje smjernice budućeg razvoja navedenog sustava i postavlja prvenstveni cilj:

da žrtvi ili svjedoku već od samog počinjenja kažnjivog djela, tijekom cijelog kaznenog odnosno prekršajnog postupka i nakon njega bude pružena odgovarajuća podrška i pomoć u svrhu izbjegavanja dodatnih trauma i prevladavanja osjećaja prepuštenosti samima sebi te radi osnaživanja za rehabilitaciju i uspostavu narušenih prava.

U tom smislu Republika Hrvatska će unaprijediti i nadograditi postojeći normativni, institucionalni i organizacijski sustav podrške žrtvama i svjedocima daljnjim aktivnostima u četiri temeljna područja:

1. koordinacija međuresornog djelovanja sa standardizacijom postupanja u pružanju podrške i zaštiti prava žrtava i svjedoka i uz povezivanje općeg sustava i specijaliziranih programa podrške

2. unaprjeđenje normativnog okvira uz izgradnju informacijskog sustava za praćenje provedbe podrške žrtvama i svjedocima

3. daljnje uključivanje organizacija civilnog društva u sustav podrške žrtvama i svjedocima i

4. jačanje međunarodne suradnje,

sa sviješću da odgovarajući sustav podrške doprinosi integritetu kaznenog postupka te učinkovitosti pravosuđa u cjelini, a nadasve da se kroz ponovnu uspostavu narušenih prava pojedinca uspostavljaju i zajedničke temeljne vrijednosti slobode, sigurnosti i pravde.

II. POSTOJEĆI SUSTAV PODRŠKE ŽRTVAMA I SVJEDOCIMA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Na nacionalnoj razini doneseno je više strategija za unaprjeđenje položaja određenih ranjivih kategorija žrtava (žrtve obiteljskog nasilja, djeca žrtve, trgovanja ljudima, rodno uvjetovanog nasilja, nasilja u bliskim odnosima, spolnog nasilja, iskorištavanja ili zločina iz mržnje i žrtve s invalidnošću): Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2011. do 2016. godine, Nacionalna strategiju za prava djece u Republici Hrvatskoj od 2014. do 2020. godine, Nacionalni plan za suzbijanje trgovanja ljudima od 2012. do 2015. godine, Nacionalni program zaštite i promicanja ljudskih prava za razdoblje od 2013. do 2016. godine.

Podrška žrtvama i svjedocima pruža se kao primarna podrška, psihološka i pravna pomoć te fizička zaštita.

A) Primarna podrška obuhvaća:

a) informativnu podršku: pružanje osnovnih informacija o pravima, informacije o tome što će se događati u postupku u procesnom smislu, informacije gdje žrtva ili svjedok mogu dobiti psihološku, pravnu i drugu vrstu podrške, uvažavajući dostupnost informacija i na jeziku žrtve i svjedoka,

b) emocionalnu podršku: u kontekstu podrške u komunikaciji s pravosudnim institucijama kojom se nastoji ublažiti intenzitet emocija koje utječu na tjelesne funkcije i kognitivne sposobnosti te otežavaju svjedočenje, donošenje odluka i funkcioniranje, a osim razgovora uključuje i praćenje osobe i smještaj u posebne prostorije za vrijeme boravka u instituciji (čekaonice), dok u odnosu sa drugim službama za pomoć i podršku uključuje i osnaživanje žrtve za ponovno preuzimanje kontrole nad vlastitim životom,

c) logističku podršku: organiziranje potrebnog smještaja na lokaciji gdje se provodi postupak, organiziranje putovanja i drugih aktivnosti koje je potrebno osigurati za žrtve/svjedoke, pomoć oko naplate zakonski priznatih troškova, pomoć oko novčane naknade kad je predviđena zakonom te ostvarenja drugih oblika pomoći,

d) institucionalnu podršku: koordinaciju s drugim organizacijama unutar i izvan sustava vezano za potrebe žrtve i svjedoka,

e) osnovnu procjenu potreba žrtava i svjedoka: u svrhu osiguranja potrebne pomoći, podrške i mjera zaštite, te upućivanja u druge institucije.

B) Psihološka i pravna pomoć

Ovisno o potrebama žrtve i svjedoka, za eventualni psihološki tretman ili konkretno pružanje pravne pomoći nadležne su specijalizirane državne ili organizacije civilnog društva na koje se kroz sustav podrške upućuju žrtve i svjedoci.

C) Fizička zaštita

Policija pruža fizičku zaštitu u zakonom predviđenim slučajevima, sukladno odredbama Zakona o policijskim poslovima i ovlastima i Pravilnika o načinu postupanja policijskih službenika.

Raspon podrške može se kretati od pružanja osnovnih informacija, preko organiziranja psihološke i pravne pomoći do u iznimnim i visokorizičnim slučajevima fizičke zaštite, ovisno o kategoriji žrtava i svjedoka, te o konkretnoj procjeni potreba.

Sustavom podrške obuhvaćene su sljedeće kategorije žrtava i svjedoka:

- djeca žrtve/svjedoci
- žrtve trgovanja ljudima
- žrtve i svjedoci ratnih zločina
- žrtve i svjedoci kaznenih djela protiv spolne slobode
- žrtve i svjedoci kaznenih djela s elementima nasilja
- žrtve zločina iz mržnje
- žrtve i svjedoci ostalih kažnjivih djela
- žrtve i svjedoci u programu zaštite.

Ministarstvo pravosuđa ima vodeću ulogu u institucionaliziranju sustava podrške žrtvama i svjedocima unutar pravosuđa, osiguranju međuinstitucionalne suradnje kao i ulogu upravljanja strateškim razvojem sustava u Republici Hrvatskoj i međunarodnog djelovanja i povezivanja.

Unutar Ministarstva pravosuđa ustrojena je Samostalna služba za podršku žrtvama i svjedocima koja provodi i konkretne poslove u odnosu na podršku žrtvama i svjedocima, i to: slanje informativnih pisama svjedocima iz Republike Hrvatske pozvanim svjedočiti na inozemne sudove, te inozemnim svjedocima pozvanim svjedočiti na sudove u Republici Hrvatskoj (putem međunarodne pravne pomoći), posredovanje u organizaciji prijevoza i policijske pratnje svjedocima u predmetima ratnih zločina koji su pozvani svjedočiti u inozemstvo, pružanje podrške i informacija o pravima svjedocima i žrtvama, odgovaranje na pisane i usmene upite žrtava, obavještavanje žrtve o otpustu zatvorenika s izvršavanja kazne zatvora.

Samostalna služba za podršku žrtvama i svjedocima ima stratešku i koordinativnu ulogu u razvoju sustava podrške žrtvama i svjedocima tako da koordinira, usklađuje i nadzire rad odjela za podršku žrtvama i svjedocima na sudovima na način da detaljno propisuje procedure rada, u svrhu osiguranja jednoobraznog postupanja. Također uspostavlja kriterije odabira i koordinacije volontera, te organizira i provodi edukaciju i superviziju volontera i službenika odjela za podršku. Ujedno usmjerava suradnju odjela za podršku žrtvama i svjedocima na sudovima s policijom i državnim odvjetništvima kako bi se osiguralo pružanje podrške i informacija žrtvama i svjedocima u što ranijoj fazi postupanja tijela kaznenog progona i osigurao njezin kontinuitet kroz cijeli kazneni postupak, te za vrijeme izvršenja kaznenih sankcija.

Sukladno Zakonu o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela Ministarstvo pravosuđa, u okviru rada Samostalne službe za podršku žrtvama i svjedocima koja obavlja stručne i administrativno-tehničke poslove za Odbor za novčanu naknadu žrtvama kaznenih djela (zaprimanje zahtjeva, tehnički poslovi za Odbor, izrada nacрта rješenja i odluka), osigurava novčanu naknadu žrtvama. Ministarstvo pravosuđa također osigurava i potrebne obrasce za podnošenje zahtjeva osobama koje imaju pravo na naknadu kao i informacije kako ispuniti zahtjev i koja je popratna dokumentacija potrebna. Ministarstvo pravosuđa izradilo je na hrvatskom i engleskom jeziku letak koji sadrži informacije o pravu na naknadu, pretpostavkama i postupku za ostvarenje tog prava. Informacije sadržane u letku i obrasci zahtjeva za naknadu objavljeni su na internetskim stranicama Ministarstva pravosuđa, Ministarstva unutarnjih poslova, Državnog odvjetništva Republike Hrvatske i sudova na hrvatskom i engleskom jeziku.

Kod obavještavanja žrtve o izlasku počinitelja s izdržavanja kazne zatvora Samostalna služba za podršku žrtvama i svjedocima, može, kada to ocijeni potrebnim, kontaktirati probacijsku službu. U okviru ove suradnje Samostalna služba pribavlja informaciju o eventualnom postupanju probacijske službe prema pojedinom počinitelju kaznenog djela ili prosljeđuje informaciju o specifičnim potencijalnim rizicima koje bi počinitelj mogao predstavljati za žrtvu, a na koje ukazuje sama žrtva. Također, zatvorski sustav u postupku odlučivanja o pogodnostima izlaska zatvorenika i odobravanja uvjetnog otpusta, može od probacijske službe zatražiti izvješće o stavu žrtve kaznenog djela. Probacijska služba u svom radu s počiniteljima kaznenih djela i u okviru drugih probacijskih poslova dolazi u kontakt sa žrtvama kaznenih djela. U slučaju uočene potrebe za podrškom kod žrtve ili kad žrtva zatraži pomoć, probacijski službenik će žrtvu usmjeriti prema Samostalnoj službi za podršku žrtvama i svjedocima, stručnjacima i organizacijama u zajednici koji joj mogu pružiti pomoć i podršku, te prema Nacionalnom pozivnom centru za žrtve kaznenih djela i prekršaja.

Nacionalni pozivni centar za žrtve kaznenih djela i prekršaja s brojem 116 006 koji pruža informacije i savjete žrtvama kaznenih djela i prekršaja osnovan je od strane Ministarstva pravosuđa u suradnji s Udrugom za podršku žrtvama i svjedocima. Osnivanje Nacionalnog pozivnog centra temelji se na Odlukama Europske komisije (2007/116/EZ) o rezervaciji nacionalnog numeracijskog raspona koji počinje s '116' za usklađene brojeve usluga od društvenog značaja. Nacionalni pozivni centar osigurava besplatnu uslugu informiranja žrtava o njihovim pravima i načinima njihova ostvarenja, te žrtve upućuju na druge ustanove i organizacije koje im mogu pružiti stručnu pomoć.

Ministarstvo pravosuđa na svojoj web-stranici <https://pravosudje.gov.hr> između ostalog objavljuje i informacije o pravima žrtava, odgovore na najčešća pitanja kao i popis organizacija civilnog društva i javnih institucija u Republici Hrvatskoj koje žrtvama pružaju različite oblike pomoći.

Ministarstvo pravosuđa zaduženo je i za dio aktivnosti vezanih uz provođenje zaštitne i izvršavanje sigurnosne mjere obveznog psihosocijalnog tretmana na način da izdaje odobrenja za provođenje i izvršavanje zaštitnih mjera i sklapa ugovore s provoditeljima (fizičke i pravne osobe). Pravilnikom o načinu i mjestu provođenja psihosocijalnog tretmana i Pravilnikom o izvršavanju sigurnosne mjere obveznog psihosocijalnog tretmana propisuju se način i mjesto provođenja i izvršavanja mjera obveznog psihosocijalnog tretmana. Svrha provođenja mjera je sprječavanje daljnjeg nasilničkog ponašanja postizanjem pozitivnih promjena u ponašanju počinitelja nasilja. Cilj je potaknuti počinitelja da postane svjestan svog nasilnog ponašanja, prepozna svoju odgovornost te usvoji obrasce nenasilnog ponašanja. Mjere se provode u zdravstvenim ustanovama i u pravnim ili fizičkim osobama s kojima je Ministarstvo pravosuđa sklopilo ugovor o međusobnim odnosima za pružanje ovih usluga.

Ministarstvo unutarnjih poslova ostvarilo je intenzivnu suradnju s Ministarstvom pravosuđa, odnosno odjelima za podršku žrtvama i svjedocima na sudovima, po pitanju pružanja pravovremenih i adekvatnih informacija žrtvama. Policijski službenici temeljem Zakona o kaznenom postupku daju žrtvama informacije o njihovim pravima. U tu svrhu izrađeni su obrasci s informacijama o pravima žrtve, i to:

1. Obavijest o pravima žrtve – dijete
2. Obavijest o pravima žrtve – dijete, spolne slobode, trgovanje ljudima
3. Obavijest o pravima žrtve – spolne slobode, trgovanje ljudima
4. Obavijest o pravima žrtve.

Uputom od 11. studenoga 2014. godine Ravnateljstvo policije je svim policijskim upravama naložilo da su žrtvama dužni, uz obavijesti o pravima, dati i dodatne kontakt podatke odjela za podršku žrtvama i svjedocima na sudovima, Nacionalnog pozivnog centra za žrtve kaznenih djela i prekršaja te tijela državne uprave i organizacija civilnog društva koje se na području pojedine policijske uprave bave podrškom i zaštitom žrtava. Obavijesti o pravima žrtve prevedene su na veći broj stranih jezika, podredno se osigurava sudski tumač tijekom postupka radi upoznavanja s pravima.

Temeljem Zakona o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela policija žrtvama daje informacije o pravu na naknadu, izdaje potvrdu da je djelo prijavljeno ili evidentirano kao kazneno djelo te daje obrasce za podnošenje zahtjeva, a na traženje žrtve daje i opće upute i informacije o tome kako ispuniti zahtjev i koja je popratna dokumentacija potrebna. Letci i obrasci s informacijama o pravu na naknadu objavljuju se na internetskim stranicama Ministarstva pravosuđa, Ministarstva unutarnjih poslova, Državnog odvjetništva Republike Hrvatske i sudova na hrvatskom i engleskom jeziku, a objavljuju se i nacionalni programi i dokumenti te savjeti i obavijesti o pravima žrtava.

U okviru projekta »Jačanje kapaciteta u području suzbijanja seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja djece te pružanje pomoći policije ranjivim žrtvama kriminaliteta« Ministarstvo unutarnjih poslova opremilo je 60 soba za razgovor s djecom na području cijele Republike Hrvatske. Prostorije su posebno opremljene namještajem prilagođenim djeci. Provedena je obuka 50 policijskih službenika o načinu obavljanja obavijesnog razgovora s djecom na principima dobre prakse svjetskih policija.

Na razini policijskih uprava imenovani su i koordinatori (zamjenici načelnika policijskih uprava) koji su poveznica sa središnjim koordinativnim tijelom za podršku žrtvama i svjedocima u Ministarstvu pravosuđa vezano za pitanja podrške i pomoći žrtvama i svjedocima. Suradnja se odvija na način da se koordinatorima,